A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2009. február 10.*

A C-185/07. sz. ügyben,

az EK 68. cikk és az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a House of Lords (Egyesült Királyság) a Bírósághoz 2007. április 2-án érkezett, 2007. március 28-i határozatával terjesztett elő az előtte

az **Allianz SpA**, korábban Riunione Adriatica Di Sicurtà SpA,

a **Generali Assicurazioni Generali SpA**

és

a **West Tankers Inc.**

között folyamatban lévő eljárásban,

* Az eljárás nyelve: angol.

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: V. Skouris elnök, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts és A. Ó Caoimh tanácselnökök, P. Kūris, Juhász E., G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Klučka (előadó), E. Levits és L. Bay Larsen bírák,

főtanácsnok: J. Kokott,
hivatalvezető: K. Sztranc-Sławiczek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2008. június 10-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– az Allianz SpA, korábban Riunione Adriatica di Sicurtà SpA és a Generali Assicurazioni Generali SpA képviseletében S. Males QC, segítője: S. Masters barrister,

– a West Tankers Inc. képviseletében I. Chetwood solicitor, segítői: T. Brenton és D. Bailey barristers,

– az Egyesült Királyság képviseletében V. Jackson és S. Behzadi-Spencer, meghatalmazotti minőségben, segítőik: V. Veeder és A. Layton QC,

– a francia kormány képviseletében G. de Bergues és A.-L. During, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében A.-M. Rouchaud-Joët és M. Wilderspin, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2008. szeptember 4-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.) értelmezésére vonatkozik.

2 Ezt a kérelmet az Allianz SpA, korábban Riunione Adriatica Di Sicurtà SpA és a Generali Assicurazioni Generali SpA (a továbbiakban együtt: az Allianz és a Generali) és a West Tankers Inc. (a továbbiakban: West Tankers) között, az utóbbi szerződésen kívüli felelőssége tárgyában folyamatban lévő eljárásban terjesztették elő.

Jogi háttér

A nemzetközi jog

3 A külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 1958. június 10-én New York-ban aláírt egyezmény (az *Egyesült Nemzetek Szerződéseinek Tára*, 330. kötet, 3. o.; a továbbiakban: New York-i Egyezmény) II. cikkének (3) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„Az egyik fél kérelmére bármely Szerződő Állam bírósága választottbírósági eljárásra utasítja a feleket, ha olyan ügyben indítottak pert előtte, amelynek tárgyában a felek a jelen cikk értelmében megállapodást kötöttek, kivéve ha megállapítja, hogy az említett megállapodás semmis, hatálytalan vagy nem teljesíthető."

A közösségi jog

4 A 44/2001 rendelet (25) preambulumbekezdése értelmében:

„A tagállamok által vállalt nemzetközi kötelezettségek tiszteletben tartása érdekében e rendelet nem érinti azokat az egyes különös jogterületen megkötött egyezményeket, amelyeknek a tagállamok részesei."

5 A rendelet 1. cikkének (1) és (2) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„(1) E rendeletet polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni a bíróság jellegére való tekintet nélkül. E rendelet nem terjed ki különösen az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyekre.

(2) E rendelet nem vonatkozik:

[…]

d) választott bíráskodásra.”

6 A rendelet 5. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Valamely tagállamban lakóhellyel rendelkező személy más tagállamban perelhető:

[…]

3. jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyekben annak a helynek a bírósága előtt, ahol a káresemény bekövetkezett vagy bekövetkezhet;

[…]”

A nemzeti jog

7 A Supreme Court Act 1981 (a legfelsőbb bíróságról szóló 1981. évi törvény) a következőképpen rendelkezik:

„A High Court végzésével […] minden olyan esetben hozhat (ideiglenes vagy végleges) intézkedést, amelyben ez számára helyénvalónak és célszerűnek tűnik.”

8 Az 1996. évi Arbitration Act (választottbíráskodásról szóló törvény) „A választottbírósági eljárás segítésére irányuló bírósági jogkörök” címet viselő 44. cikke a következőképpen rendelkezik:

„(1) A felek ellenkező megállapodása hiányában a választottbírósági eljárások céljából és az ilyen eljárásokkal összefüggésben a bíróság ugyanazokat az alábbiakban felsorolt intézkedéseket rendelheti el, mint amelyek a bírósági eljárás céljából és azokkal összefüggésben a rendelkezésére állnak:

(2) Ezek a következők:

[…]

e) ideiglenes intézkedés kibocsátása […]”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

9 2000 augusztusában a Front Comor, a West Tankers tulajdonában lévő, és az Erg Petroli SpA (a továbbiakban: Erg) által bérelt hajó Siracusában (Olaszország) az Erg tulajdonában álló mólónak ütközött, és károkat okozott. A hajóbérleti szerződésre az angol jog volt irányadó, és egy londoni (Egyesült Királyság) választottbíróság joghatóságát megállapító kikötést tartalmazott.

10 Az Erg a biztosítóihoz, az Allianzhoz és a Generalihoz fordult, hogy a biztosítási összeg mértékéig megtéríttesse a károkat, és az e mértéket meghaladó károkat egy londoni választottbíróság előtt érvényesítette a West Tankersszel szemben. A West Tankers tagadta, hogy felelős lenne az ütközéssel okozott károkért.

11 Miután az Allianz és a Generali a biztosítási szerződések alapján megtérítették az Ergnek az általa elszenvedett kárt, 2003. július 30-án keresetet nyújtottak be a West Tankersszel szemben a Tribunale di Siracusa (Olaszország) előtt az általuk az Erg számára kifizetett összeg visszakövetelése iránt. Arra hivatkoztak, hogy az olasz polgári törvénykönyv 1916. cikke szerinti törvényi engedmény alapján megilletik az Erg jogai. A West Tankers a választottbírósági megállapodás alapján kifogást emelt e bíróság joghatóságával szemben.

12 Ezzel párhuzamosan 2004. szeptember 10-én a West Tankers eljárást indított a High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) (Egyesült Királyság) előtt, amelyben annak megállapítását kérte, hogy az említett választottbírósági megállapodás alapján a közte és az Allianz és a Generali között felmerült jogvitát választottbírósági úton kell rendezni. A West Tankers ezenkívül olyan intézkedés meghozatalát kérte, amellyel ez a bíróság eltiltja az Allianzot és a Generalit attól, hogy a választottbíróságtól eltérő másik bíróság előtt folytassanak eljárást, és különösen hogy a Tribunale di Siracusa előtti eljárást folytassák (a továbbiakban: anti-suit injunction).

13 2005. március 21-i ítéletével a High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) helyt adott a West Tankers kérelmeinek, és kibocsátotta az Allianzcal és a Generalival szemben a kérelmezett „anti-suit injuctiont". Utóbbiak fellebbezést nyújtottak be az ítélettel szemben a House of Lords előtt. Arra hivatkoztak, hogy az ilyen intézkedés kibocsátása ellentétes a 44/2001 rendelettel.

14 A House of Lords először is a C-116/02. sz. Gasser-ügyben 2003. december 9-én hozott ítéletre (EBHT 2003., I-14693. o.) és a C-159/02. sz. Turner-ügyben 2004. április 27-én hozott ítéletre (EBHT 2004., I-3565. o.) hivatkozik, amelyekben a Bíróság lényegében azt mondja ki, hogy az olyan intézkedés, amely megtiltja az egyik félnek, hogy valamely tagállam bírósága előtt eljárást indítson vagy folytasson, még akkor sem egyeztethető össze a 44/2001 rendelet által létrehozott rendszerrel, ha az intézkedést az e rendelet szerint joghatósággal rendelkező bíróság bocsátotta ki. Ennek az az indoka, hogy

az említett rendelet a tagállamok bíróságaira vonatkozóan teljes és egységes joghatósági szabályozást tartalmaz, amelyek alkalmazását illetően a tagállamoknak kölcsönösen meg kell bízniuk egymásban.

15 A House of Lords szerint azonban a kölcsönös bizalom ezen elve nem vonatkozik a választottbíráskodásra, amely a 44/2001 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja alapján teljes egészében ki van zárva a rendelet hatálya alól. Ezen a területen nincsen egységes közösségi szabályozás, ami pedig szükséges feltétele annak, hogy a tagállamok bíróságai között kialakulhasson és hathasson a kölcsönös bizalom. Azonkívül a C-190/89. sz. Rich-ügyben 1991. július 25-én hozott ítéletből (EBHT 1991., I-3855. o.) kitűnik, hogy a 44/2001 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja nem csak magára a választottbírósági eljárásra vonatkozik, hanem azokra a bírósági eljárásokra is, amelyek tárgya a választottbíráskodás. A C-391/95. sz. Van Uden-ügyben 1998. november 17-én hozott ítéletben (EBHT 1998., I-7091. o.) a Bíróság kimondta, hogy a választottbíráskodás akkor tárgya valamely eljárásnak, ha az eljárás az arra vonatkozó jog védelmére irányul, hogy a jogvitát választottbíráskodás útján rendezzék, ahogyan ez az alapeljárásban is fennáll.

16 A House of Lords hozzáfűzi ehhez, hogy mivel a választottbíráskodás teljes egészében kívül esik a 44/2001 rendelet hatályán, nem sértheti a rendeletet az Allianzcal és a Generalival szemben kibocsátott azon intézkedés, amely megtiltja számukra, hogy a választottbírósági eljárástól eltérő más eljárást folytassanak, és hogy a Tribunale di Siracusa előtti eljárást folytassák.

17 A House of Lords végül azt adja elő, hogy az Egyesült Királyság bíróságai sok-sok éve bocsátanak ki „anti-suit injunctiont". Ez a gyakorlat szerinte hatékony eszköz a választottbíróság székhelyén működő bíróság számára, amely felügyeletet gyakorol a választottbíróság fölött, mivel elősegíti a jogbiztonságot azáltal, hogy csökkenti a választottbírósági határozatok és a nemzeti bíróság ítélete közötti összeütközés esélyét. Azonkívül ha ezt a gyakorlatot más tagállamok bíróságai is követnék, úgy ez növelné az Európai Közösségek versenyképességét a versenybíráskodás más olyan, világszerte ismert központjaihoz képest, mint New York, Bermuda és Szingapúr.

18 E körülmények között a House of Lords az eljárást felfüggesztette, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjesztette a Bíróság elé:

A 44/2001/EK rendelettel összeegyeztethető-e, ha valamely tagállam bírósága olyan határozatot fogad el, amellyel megtiltja valakinek, hogy másik tagállamban eljárást indítson vagy folytasson, azzal az indokolással, hogy az ilyen eljárás választottbírósági megállapodást sértene?

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

19 A House of Lords kérdése lényegében arra irányul, hogy ha egy tagállami bíróság olyan intézkedést fogad el, amellyel megtiltja valakinek, hogy másik tagállam bíróságai előtt eljárást indítson vagy folytasson, azzal az indokolással, hogy az ilyen eljárás választottbírósági megállapodással ellentétes lenne, annak ellenére összeegyeztethetetlen-e a 44/2001 rendelettel, hogy a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja kizárja a választottbíráskodást a rendelet hatálya alól.

20 Az alapeljárásban szereplő ún. „anti-suit injunction” címzettje egy külföldi eljárás tényleges vagy lehetséges kérelmezője. Amint azt a főtanácsnok indítványa 14. pontjában hangsúlyozta, ha a címzett nem engedelmeskedik az intézkedésnek, a bíróság megsértése miatt büntetőeljárás indulhat ellene, ami súlyos szankciókat – például kényszerítő elzárást vagy vagyonelkobzást – vonhat maga után.

21 A West Tankers és az Egyesült Királyság Kormánya is úgy véli, hogy az ilyen intézkedés nem összeegyeztethetetlen a 44/2001 rendelettel, mivel a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja a választottbíráskodást kizárja a rendelet hatálya alól.

22 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy annak megállapítása során, hogy egy jogvita a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik-e, csak az eljárás tárgyát kell figyelembe venni (a fent hivatkozott Rich-ítélet 26. pontja). Konkrétabban szólva a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozást annak a jognak a természete határozza meg, amelynek védelmére az adott eljárás irányul (a fent hivatkozott Van Uden-ítélet 33. pontja).

23 Az olyan eljárás, mint amilyenről az alapeljárásban szó van, amely „anti-suit injunction” kibocsátását eredményezi, ezért nem tartozik a 44/2001 rendelet hatálya alá.

24 Azonban a 44/2001 rendelet hatálya alá nem tartozó eljárás is járhat olyan következménnyel, amely gátolja a rendelet hatékony érvényesülését, mégpedig azáltal, hogy megakadályozza a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatósági összeütközés szabályainak egységesítésére és az ugyanezen ügyekben hozott határozatok szabad mozgására irányuló célkitűzés megvalósulását. Különösen akkor történik ez így, ha az ilyen eljárás megakadályozza, hogy valamely másik tagállam bírósága a 44/2001 rendelet alapján őt megillető joghatóságot gyakorolja.

25 Azt kell tehát megvizsgálni, hogy az Allianz és a Generali által a West Tankersszel szemben a Tribunale di Siracusa előtt indított eljárás a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik-e, továbbá hogy milyen hatást gyakorol az „anti-suit injunction” erre az eljárásra.

26 E tekintetben azt kell megállapítani – ahogyan arra a főtanácsnok indítványa 53. és 54. pontjában rámutatott –, hogyha ez az eljárás a jogvita tárgyánál fogva, azaz az eljárásban védeni kívánt jogok természete miatt – például kártérítési igény esetében – a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik, akkor a választottbírósági megállapodás alkalmazhatóságára és különösen érvényességére vonatkozó előzetes kérdés szintén a rendelet hatálya alá tartozik. Ezt a következtetést erősíti a Görög Köztársaságnak a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezményhez (HL 1972., L 299., 32. o.; a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) történő csatlakozására vonatkozóan Evrigenis és Kerameus által készített jelentés (HL 1986., C 298., 1. o.) 35. pontja is. Ebben az áll, hogy a Brüsszeli Egyezmény hatálya alá tartozik azon választottbírósági kikötés érvényességének járulékos vizsgálata, amelyre a felek valamelyike azért hivatkozik, hogy megkérdőjelezze annak a bíróságnak a joghatóságát, amely előtt az Egyezmény alapján pert indítanak ellene.

27 Következésképpen a West Tankers által a Tribunale di Siracusa előtt emelt, választottbírósági megállapodás fennállása folytán a bíróság joghatóságának hiányára alapított kifogás, ideértve a választottbírósági megállapodás érvényességének kérdését is, a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik, és ezért a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja és 5. cikkének 3. pontja alapján kizárólag ennek a bíróságnak kell döntenie a kifogásról és saját joghatóságáról.

28 Így annak „anti-suit injunction” kibocsátásával történő megakadályozása, hogy a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja alapján a jogvita eldöntésére szabály szerint joghatósággal rendelkező tagállami bíróság a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja alapján határozzon arról, hogy a rendelet alkalmazható-e az elé terjesztett jogvitára, szükségszerűen azt jelenti, hogy ezt a bíróságot megfosztják arra irányuló jogkörétől, hogy a 44/2001 rendelet alapján saját joghatósága felől határozzon.

29 Ebből először is az következik, hogy az olyan „anti-suit injunction”, mint amilyen az alapeljárásban szerepel, – ahogyan azt a főtanácsnok indítványa 57. pontjában kifejtette – nem tartja tiszteletben a Bíróság Brüsszeli Egyezményre vonatkozó joggyakorlatából levezethető azon általános elvet, amely szerint valamennyi bíróság jogosult a rá alkalmazandó szabályok alapján megvizsgálni, hogy rendelkezik-e

joghatósággal az elé terjesztett jogvita eldöntésére (ebben az értelemben lásd a fent hivatkozott Gasser-ítélet 48. és 49. pontját). E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 44/2001 rendelet – néhány korlátozott kivételtől eltekintve, amelyek az alapeljárásban nem relevánsak – nem engedi meg, hogy egy tagállami bíróság joghatóságát egy másik tagállam bírósága felülvizsgálja (a C-351/89. sz., Overseas Union Insurance és társai ügyben 1991. június 27-én hozott ítélet [EBHT 1991., I-3317. o.] 24. pontja, valamint a fent hivatkozott Turner-ítélet 26. pontja). Ezt a joghatóságot közvetlenül az említett rendeletben foglalt szabályok határozzák meg, köztük azok a szabályok, amelyek a rendelet hatályára vonatkoznak. Egy tagállami bíróság tehát semmi esetre sincs indokoltabb helyzetben arra, hogy egy másik tagállam bíróságának joghatósága felől határozzon (a fent hivatkozott Overseas Union Insurance és társai ügyben hozott ítélet 23. pontja, valamint a fent hivatkozott Gasser-ítélet 48. pontja).

30 Továbbá az ilyen „anti-suit injunction” azáltal, hogy megakadályozza a másik tagállam bíróságát abban, hogy a 44/2001 rendelet által ráruházott jogköröket gyakorolja, azaz hogy a rendelet hatályára vonatkozó szabályok – köztük a rendelet 1. cikke (2) bekezdésének d) pontja – alapján eldöntse, hogy alkalmazható-e az említett rendelet, ellentétben áll a tagállamok által egymás jogrendszerei és igazságszolgáltatási szervei iránt tanúsított kölcsönös bizalommal, amelyen a 44/2001 rendelet joghatósági rendszere alapul (ebben az értelemben lásd a fent hivatkozott Turner-ítélet 24. pontját).

31 Végül ha az „anti-suit injunction” megakadályozná a Tribunale di Siracusát abban, hogy maga vizsgálja meg a választottbírósági megállapodás érvényességének vagy alkalmazhatóságának előzetes kérdését, az egyik fél pusztán a választottbírósági megállapodásra való hivatkozással kivonhatná magát az eljárás alól, és a felperes, aki szerint ez a megállapodás semmis, hatálytalan vagy nem teljesíthető, nem vehetné igénybe azt az állami bíróságot, amelyhez a 44/2001 rendelet 5. cikkének 3. pontja alapján fordult, és ezzel megfosztanák az őt megillető bírói jogvédelem egyik formájától.

32 Következésképpen az olyan „anti-suit injunction”, mint amilyen az alapeljárásban szerepel, nem egyeztethető össze a 44/2001 rendelettel.

33 Ezt a megállapítást támasztja alá a New York-i Egyezmény II. cikkének (3) bekezdése is, amely szerint valamely szerződő állam bírósága utasítja az egyik fél kérelmére választottbírósági eljárásra a feleket, ha olyan ügyben indítottak pert előtte, amelynek tárgyában a felek választottbírósági megállapodást kötöttek, kivéve ha megállapítja, hogy az említett megállapodás semmis, hatálytalan vagy nem teljesíthető.

34 Figyelembe véve a fenti megállapításokat, a feltett kérdésre azt a választ kell adni, hogy ha egy tagállami bíróság olyan intézkedést fogad el, amellyel megtiltja valakinek, hogy másik tagállam bíróságai előtt eljárást indítson vagy folytasson, azzal az indokolással, hogy az ilyen eljárás választottbírósági megállapodással ellentétes lenne, úgy az összeegyeztethetetlen a 44/2001 rendelettel.

A költségekről

35 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

Ha a tagállami bíróság olyan intézkedést fogad el, amellyel megtiltja valakinek, hogy másik tagállam bíróságai előtt eljárást indítson vagy folytasson, azzal az indokolással, hogy az ilyen eljárás választottbírósági megállapodással ellentétes lenne, úgy az összeegyeztethetetlen a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelettel.

Aláírások